

1. Autor: ks. Jarosław Lisica

2. Tytuł: *Gdynia – moja „mała ojczyzna” w globalnym świecie*

3. Źródło: red. M. Gawron, H. Głogowska, „Zeszyty Gdyńskie”, 2015, nr 10, s. 45-55.

Gdynia – moja „mała ojczyzna” w globalnym świecie

„Miłość do regionu to doskonała droga do nauczania miłości Ojczyzny. (...) Za to kształcenie pozostajemy odpowiedzialni przed Bogiem i historią”¹.

„Kto nie umie być patriotą swojej wsi, swojego miasta, ten nie jest zdolny do jakiegokolwiek patriotyzmu”.
(St. R. Dobrowolski)

„Jedni z nas w Gdyni mieszkają, inni pracują. Są tacy, którzy bywają tu tylko przejazdem, i tacy, którzy przyjeżdżają regularnie. Do rodziny, do kina, na zakupy, na spacer... Jeszcze inni się z Gdyni wyprowadzili, a zupełnie inna grupa osób chce tu zamieszkać. Są wreszcie ci wszyscy, którzy o Gdynię grają na planszy *Monopoly* i głosują na miasto w przeróżnych plebiscytach. Te osoby jedno mają wspólne. Wszyscy są – wszyscy jesteśmy – z Gdyni!”². To szerokie spojrzenie na gdynian, zaproponowane przez dziennikarkę A. Dylejko, świadczy o ich wyjątkowym przywiązaniu do swej „małej ojczyzny”. Stanowi również przyczynek oraz zaproszenie do odnowienia i umocnienia poczucia tożsamości, korzeni i wspólnoty ze swoją lokalną ojcowizną.

Więź, jaka łączy Gdynię z jej mieszkańcami we współczesnym kontekście społeczno-kulturowym nie tworzy się w próżni społecznej, lecz na określonym terytorium, w określonej kulturze i czasie historycznym³. To z kolei znacząco wpływa na własną tożsamość lokalną, poczucie przynależności do danej społeczności i odpowiedzialności za nią. Tylko silne poczucie więzi z miejscem bytowania istotnie wspiera i buduje cnotę patriotyzmu – miłości do „małej ojczyzny”. I chociaż Gdynia w powszechnej świadomości kojarzy się jako atrakcyjne miasto nadmorskie i znaczący procent jej mieszkańców traktuje aglomerację jako „moje”⁴, to w dobie współcześnie zachodzących procesów unifikujących i dywersyfikujących życie kulturowe, można zauważyć, że nie każdy mieszkaniec tego wyjątkowego miasta

---

¹ F. Plit, *Święta miłości kochanej ojczyzny...*, „Geografia w Szkole”, 2005, nr 3, s. 3.

² A. Dylejko, *Wszyscy są z Gdyni*, „Polska. Dziennik Bałtycki”, z 27.01.2009, s. 8.

³ Por. P. Śpiewak, *Trzeci patriotyzm albo pamięć i patriotyzm*, w: *Tożsamość miejsca i ludzi. Gdańszczanie i ich miasto w perspektywie historyczno-socjologicznej*, M. Dymnicka, Z. Opacki (red.), Warszawa 2003, s. 166-172.

⁴ Por. M. Szmytkowska, *Tożsamość miejsc i ludzi. Gdynia i gdynianie*, „Zeszyty Gdyńskie”, 2009, nr 4, s. 52.

portowego identyfikuje się ze społecznością lokalną. Czy w takim razie sama tylko deklaracja przynależności do Gdyni jest siłą napędową cnoty patriotyzmu? Czy w takim przypadku można w ogóle mówić o miłości do „lokalnej ojczyzny”?

W tym kontekście troska o „małą ojczyznę” Gdynię wydaje się być ważnym elementem sprzeciwu wobec kultury globalizacji oraz wizji świata rozumianej jako „globalnej wioski”. Zwłaszcza, że kultura globalna wypiera stare, cenione wartości, takie jak przywiązanie człowieka do miejsca, rodziny, przyjaciół czy pracy, które wydają się być z czasem archaicznym przeżytkiem⁵.

Aktualnie nie ma zbyt wiele pozycji monograficznych na temat miłości do „małej ojczyzny”, tym bardziej w odniesieniu do miasta Gdyni. Tematyka ta traktowana jest zazwyczaj marginalnie. Tymczasem problemy, które przynosi rzeczywistość „globalnej wioski”, wprost domagają się opracowań, w których przejrzyście i w miarę wyczerpująco zostaną przedstawione treści na temat patriotyzmu lokalnego. Niniejszy artykuł pragnie naświetlić zagadnienie miłości do „małej ojczyzny” Gdyni w świecie globalnym, nie tyle wszechstronnie, bo byłoby to zadanie nie do wykonania, co wielostronnie i kierunkowo. W niniejszym artykule realizacja sformułowanego problemu badawczego dzieli się na dwa etapy. Po pierwsze, podjęte analizy badawcze mają najpierw określić struktury pojęcia „ojczyzna” – właściwego przedmiotu cnoty patriotyzmu, następnie koniecznym wydaje się przeanalizowanie wybranych współczesnych znaczeń określenia „mała ojczyzna”. Całość pracy stanowi próbę ukazania aktualności miłości do „małej ojczyzny” Gdyni. Celem takiego ujęcia analiz badawczych jest uwrażliwienie na ważność tej tematyki w obecnym świecie, nazywanym często „globalną wioską”.

Ojczyzna jako wartość nadrzędna

Słowo „patriotyzm” w dobie „globalnej wioski” staje się coraz bardziej zwrotem archaicznym, który kojarzy się z okresem walk powstańczo-wyzwoleńczych. Dzisiejszy człowiek o mentalności kosmopolitycznej najchętniej nie utożsamia się z żadnym określonym miejscem na ziemi, lecz pożądamc często za pracą, staje się obywatelem świata. W przeciwieństwie do kosmopolityzmu, patriotyzm określona postawę człowieka wobec swojej ojczyzny, która pojmowana jest w szerokim sensie jako „ziemia ojców” (łac. pater – ojciec, patria – ojczyzna). To dzięki ojczyźnie, człowiek otrzymuje całe bogactwo swej kultury,

---

⁵ Por. L. Strumska-Cylwik, *Małe ojczyzny w globalnym świecie w kontekście zanikających zależności przestrzennych*, w: *Czy jest miejsce dla regionalizmów w kontekście integracji europejskiej?*, „Zespoły senackie”, 2013, nr 13, s. 46-47.

języka, dorobku minionych pokoleń, wypracowanych wartości czy odzyskanej suwerenności⁶. Pojęcie ojczyzny (*patria*) odnosi się do dwóch rzeczywistości: *pater* (ojciec) oraz *terra* (ziemia) i oznacza nic innego jak tylko ziemię ojców. Te łacińskie podstawy terminu ojczyzna znajdują swoje odzwierciedlenie również w innych językach europejskich, np. w języku niemieckim *vaterland* (ziemia ojców), *heimat* (mała ojczyzna); w języku angielskim *fatherland* (ziemia ojców), *motherland* (ziemia matki), *homeland* (ziemia domu rodzinnego). Rosjanie ojczyznę nazywają *rodina*, *otczestwo* co z kolei ma ścisły związek etymologiczny z *roditeli* – rodzice. Warto zaznaczyć, że grecki termin *patriotes* znaczy tyle co ziomek, współrodak. Natomiast polskie słowo „ojczyzna” wiąże się ze staropolskim *ojcowizna*. We wszystkich przywoływanych wyżej językach, na uwagę zasługuje fakt, iż samo słownictwo odwołuje się do tego, co najbliższe człowiekowi: do ojcostwa i macierzyństwa, do braterstwa, pokrewieństwa, ziemi, domu itp.⁷.

Słowo „ojczyzna”, mimo, iż dziś bardzo często przywoływane jest w różnego rodzaju utworach literackich, dyskusjach publicznych, szczególnie podczas uroczystości narodowych i państwowych, to jednak wciąż pozostaje trudne do zdefiniowania. M. Bocheński twierdzi, że „ojczyzna jest przedmiotem ontologicznie skomplikowanym, choć etycznie prostym”⁸. Z kolei T. Ślipko podkreśla, że „ojczyzna wyróżnia się przede wszystkim aksjologicznym wydźwiękiem swej treści”⁹. W tych i innych wypowiedzianych różnych badaczy pojęcia „ojczyzny” da się zauważyć, że termin ten jawi się zatem jako rzeczywistość trudna do zdefiniowania, a z drugiej strony dochodzi w nich do głosu wydźwięk aksjologiczny¹⁰. Mimo to, należy pamiętać, aby przy definiowaniu pojęcia „ojczyzny”, zwracać uwagę na interferentność tego terminu z takimi pojęciami, jak: naród, kraj czy państwo¹¹. Rozumienie pojęcia „ojczyzna” zależy również od dyscypliny naukowej, która się nim zajmuje. Inaczej będzie ono rozumiane w socjologii, inaczej w filozofii, a jeszcze inaczej w naukach historycznych lub politologicznych¹².

Ojczyzna, to „kraj, w którym człowiek urodził się, lub spędził znaczną część swego życia, w którym mieszka lub z którym czuje się mocno związany emocjonalnie mimo przestrzennego oddalenia. Ziemia staje się ojczyzną o tyle, o ile istnieje zbiorowość, która za

---

⁶ Por. J. Szyran, *Miłość ojczyzny „na odległość”*, „Rycerz Niepokalanej dla Polonii”, 2008, nr 10, s. 394.

⁷ Por. P. Przesmycki, *Patriotyzm w nauczaniu Kościoła katolickiego*, „Annales. Etyka w życiu gospodarczym”, 2008, nr 12, s. 197.

⁸ J. M. Bocheński, *O patriotyzmie*, Warszawa 1989, s. 7-8.

⁹ Cyt. za: H. Skorowski, *Moralność społeczna*, Warszawa 1996, s. 136.

¹⁰ Por. P. Przesmycki, *Patriotyzm w nauczaniu Kościoła katolickiego*, art. cyt., s. 198.

¹¹ Por. E. A. Wesołowska, *Wychowanie patriotyczne w szkole*, Warszawa 1988, s. 10.

¹² Por. R. Strus, *Wychowanie młodzieży do umiłowania ojczyzny*, Stalowa Wola 2008, s. 189-190.

taką ją uważa, toteż w określeniach ojczyzna słowo «kraj» oznacza zarazem ludzi, których łączą wspólne doświadczenia, sentymenty, wspomnienia, tradycje itd. Pojęcie ojczyzny wiąże się etymologicznie z pojęciem ojcowizny, a więc ziemi dziedziczonej po przodkach; z czasem jednak jego zakres ogromnie się rozszerzył, w pierwotnym, ale i współcześnie żywym sensie obejmował całość okolic, z jakich się pochodzi (...). O ile geneza pojęcia ojczyzny w jego pierwotnym znaczeniu jest związana zapewne z początkami życia osiadłego, o tyle ojczyzna w ostatnim znaczeniu stanowi stosunkowo późny wytwór historyczny, związany z powstaniem nowoczesnych narodów i ideologii narodów operujących ideą ziemi rodzinnej jako własności narodu (...)¹³.

Takie rozumienie pojęcia ojczyzny, z którą patriotyzm jest ściśle związany, pozwala stwierdzić, że ma ono wymiar wspólnotowy, kulturowy i przestrzenny. W polskiej przestrzeni kulturowej pojęcie ojczyzny pojawiło się już w średniowieczu, zaś w okresie Polski klasycznej ojczyzna traktowana była jako dobro wspólne (rzecz pospolita) i ściśle powiązana z religią. Z kolei okres zaborów zmusił do przewartościowania poglądu utożsamiającego ojczyznę z państwem. W owym czasie znaczenia nabrało stanowisko pojmujące ojczyznę jako¹⁴ „zbiór naczelných wartości, łączących i motywujących ludzi do działania”¹⁵. Historia pokazuje też, że nie traci się ojczyzny z chwilą utraty państwowości, jak Polska podczas zaborów. Trafnie ujął to K. Libelt, twierdząc, że „bez bytu politycznego nie ma państwa, ale bez bytu politycznego jest ojczyzna, i to ta ogromna jest różnica między ojczyzną i państwem (...). Ojczyzna wyższą jest ideą, niżeli idea państwa”¹⁶. Natomiast w rozprawie „O miłości ojczyzny”, próbując podać istotę ojczyzny, K. Libelt wyróżnia trzy grupy czynników niezbędnych do jej prawidłowego rozumienia. Pierwsza grupa to materialne ujęcie ojczyzny. Składają się na nią: ziemia, naród, prawa oraz ustawy, gdyż jak twierdzi: „miłość ojczyzny jest uwarunkowana swobodami, jakie przynoszą ustawy polityczne”¹⁷. Druga grupa obejmuje duchową substancję ojczyzny i zawiera w sobie takie pojęcia jak: obyczaje narodowe, język i literatura narodowa. Trzecia i zarazem najważniejsza grupa to państwo, Kościół i dzieje¹⁸.

---

¹³ *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 4, Warszawa 1997, s. 614-615.

¹⁴ Por. T. Ochocki, *Pojęcie patriotyzmu*, w: *Patriotyzm fundamentem bezpieczeństwa narodowego RP w XXI wieku*, K. Gąsiorek, W. S. Moczulski (red.), Warszawa 2011, s. 13.

¹⁵ J. Bartmiński, *Polskie rozumienie ojczyzny i jego warianty*, w: *Pojęcie ojczyzny we współczesnych językach europejskich*, J. Bartmiński (red.), Lublin 1993, s. 39.

¹⁶ *Pisma pomniejszych Karola Libelta*, wyd. J. K. Żupański, 1849, t. 1, s. 143.

¹⁷ W. Stróżewski, *Na marginesie o miłości ojczyzny Karola Libelta*, w: *Patriotyzm wczoraj i dziś*, M. Michalewicz (red.), Kraków 2003, s. 38-42.

¹⁸ Por. T. Ochocki, *Pojęcie patriotyzmu*, w: *Patriotyzm fundamentem bezpieczeństwa narodowego RP w XXI wieku*, art. cyt., s. 13.

Warto w tym miejscu przytoczyć słowa świętego Jana Pawła II, wygłoszone w czasie spotkania ze środowiskiem akademickim Uniwersytetu Jagiellońskiego, w roku 2000, które są doskonałym uzupełnieniem powyższych analiz badawczych: „Ojczyzna to jest dziedzictwo, które nie tylko obejmuje pewien zasób dóbr materialnych na określonym terytorium, ale nade wszystko jest jedynym w swoim rodzaju skarbcem wartości i treści duchowych, czyli tego wszystkiego, co składa się na kulturę narodu. Kolejne pokolenia mistrzów, profesorów i studentów Uniwersytetu strzegły tego skarbcza i współtworzyły go, nawet za cenę wielkich ofiar. W ten właśnie sposób uczyły się patriotyzmu, czyli umiłowania tego, co ojczyste, co jest owocem geniuszu przodków i co wyróżnia pośród innych ludów, a co równocześnie stanowi płaszczyznę spotkania i twórczej wymiany w wymiarze ogólnoludzkim. Uniwersytet niech będzie miejscem kształtowania ducha patriotyzmu – takiej miłości ojczyzny, która staje na straży jej dobra, ale nie zamyka bram, lecz buduje mosty, ażeby dzieląc się z innymi to dobro pomnażać”¹⁹. Dokładna analiza tej wypowiedzi Ojca Świętego upoważnia do stwierdzenia, że jedyną odpowiedzią człowieka na dar ojczyzny jest postawa miłości do niej, czyli właśnie patriotyzm²⁰.

Biorąc pod uwagę wyżej wymienione elementy konstytuujące rzeczywistość ojczyzny należy stwierdzić, że ojczyzna to wielki „nośnik” wartości zarówno dla osoby jak i dla wspólnoty narodowej. Już etymologia słowa ojczyzny (*patria*, *patrie*, *fatherland*, *vaterland*, *rodina*) zawiera aksjologię. Współczesna myśl humanistyczna wyróżnia kilka obiektywnych elementów rzeczywistości ojczyzny (*wspólnota narodowa*, *historia*, *religia*, *etos*, *terytorium*). Zatem patriotyzm *in concreto* oznacza postawę miłości wobec tych aspektów ojczyzny, w tym szczególnie *heimat* – małej ojczyzny Gdyni²¹. Dlatego w dalszej części analiz badawczych należy podjąć szerszą refleksję intelektualną nad zagadnieniem „małej ojczyzny”, zaś płynące wnioski skonfrontować z rzeczywistością „globalnej wioski”.

Wieloaspektowość „małej ojczyzny”

Od najdawniejszych czasów człowiek tworzył pewne zbiorowości, wspólnoty, z którymi łączyły go określone więzi. Jako istota społeczna wchodzi w relacje z otoczeniem, w którym wychowuje się i wzrasta, kształtując tym samym swoją tożsamość. Najbliższa w sensie geograficznym i emocjonalnym jest dla człowieka społeczność lokalna, która stanowi

---

¹⁹ Jan Paweł II, *Polska potrzebuje świątłych patriotów (11 IX – Audiencja papieska dla wspólnoty akademickiej UJ)*, „L'Osservatore Romano”, 2000, nr 10, s. 59-60.

²⁰ Por. H. Słotwińska, *Katecheza o ojczyźnie według nauczania Jana Pawła II*, „Studia Pastoralne”, 2006, nr 2, s. 105.

²¹ Por. P. Przesmycki, *Patriotyzm w nauczaniu Kościoła katolickiego*, art. cyt., s. 200, 203.

naturalne miejsce zakorzenia się. Tą społecznością lokalną staje się właśnie „mała ojczyzna” – rodzinna wioska, gmina, dzielnica w dużej aglomeracji, miasto. To z tych małych ojcowizn składa się wielka ojczyzna – Polska, wspólnota kontynentalna czy wreszcie wspólnota globalna. Poprzez zakotwiczenie się w „małej ojczyźnie” dokonuje się także zakorzenie w „dużej ojczyźnie”²².

Mimo upływającego czasu, postępu naukowego i technologicznego oraz w obliczu procesów globalizacji, amerykańizacji, europeizacji, unifikacji i integracji, człowiek stając się obywatelem Europy i świata, wciąż pozostaje przypisany do „małej ojczyzny prywatnej” – niepowtarzalnego miejsca na ziemi kształtującego jego osobowość²³.

„Mała ojczyzna”²⁴ to obszar będący najbliższym otoczeniem człowieka, przestrzeń będąca przedmiotem bezpośredniego poznania. W jej skład wchodzi takie substytuty jak: ziemia, krajobraz, przyroda, lokalna społeczność, historia, kultura czy także świadomość historyczno-kulturowa. Proces kształtowania małej ojczyzny rozpoczyna się w domu rodzinnym. Z czasem staje się ona nie tylko przestrzenią, lecz całą treścią, która ją wypełnia: społeczną, historyczną, kulturową i przyrodniczą. Wydaje się zatem słusznym stwierdzenie, że mała ojczyzna jest połączeniem przestrzeni geograficznej, społeczno-kulturowej jak i miejscem symbolicznym. Odnajduje się tu element duchowości, niespotykaną więź, która na zawsze łączy z danym miejscem, poprzez wspomnienia czy wspólne przeżycia²⁵. Mała ojczyzna jest również płaszczyzną tworzenia się więzi lokalnych oraz zakorzenia ludzi we własnej tradycji²⁶.

Nie ulega wątpliwości, że pojęcie „mała ojczyzna” kojarzy się zawsze z określonym terytorium. W samej swojej istocie jest ono różnie definiowane, w zależności od analiz poszczególnych autorów podejmujących tę problematykę. Słusznym zatem wydaje się prześledzenie wybranych współczesnych określeń „małej ojczyzny”, aby wypracować w miarę pełne i jednoznaczne rozumienie tego zagadnienia. Takie bowiem ujęcie stanowić może podstawę do ogólnego nakreślenia problemu badawczego. Różnorodność interpretacji pojęcia „mała ojczyzna” sprowadzić można do twierdzenia, że mała ojczyzna to swoisty obszar bądź przestrzeń szczególnie bliskie człowiekowi. U W. Theissa termin „mała ojczyzna” kojarzony

---

²² Por. K. Mikulski, *Wychowanie patriotyczne w rodzinie*, „Powołanie”, 2003, nr 4, s. 54.

²³ Por. Z. T. Gajowniczek, *Gmina wiejska i miejsko-wiejska w Polsce jako obszar odniesienia w edukacji regionalnej*. Maszynopis pracy doktorskiej, promotor: prof. dr. hab. Florian Plita. Warszawa 2014, s. 37.

²⁴ Zob. S. Ossowski, *Analiza socjologiczna pojęcia ojczyzna*, w: *Z zagadnień psychologii społecznej*, tenże, Warszawa 1967, s. 201-226.

²⁵ Por. M. Sakowska, *Patriotyzm a ojczyzna i ojcowizna*, w: *Patriotyzm fundamentem bezpieczeństwa narodowego RP w XXI wieku*, K. Gąsiorek, W. S. Moczulski (red.), art. cyt., s. 21.

²⁶ Por. S. Starczewski, *Małe ojczyzny – tradycja dla przyszłości*, w: *Małe ojczyzny. Tradycja dla przyszłości*, S. Starczewski, S. Kosieleński (red.), Warszawa 2000, s. 23.

jest z przestrzenią psychofizyczną, wykształconą za sprawą szczególnych związków intelektualnych oraz emocjonalnych człowieka z jego bliskim otoczeniem. To z kolei powoduje zakorzenienie człowieka w świecie, wymagając od niego przy tym pełnej obecności w określonym miejscu i czasie²⁷. Większość badaczy, na określenie terminu „mała ojczyzna” używa pojęć literackich i poetyckich, takich jak: „dom”, „ziemia”, „Kościół”, „historia”, „rodzina”, „ludzie” itp. Wyrażenia te oznaczają ostatecznie bliskie człowiekowi środowisko lokalne bądź geograficzne, inną kulturę czy sferę społeczną. Z kolei na określenie obszarów kształtujących proces rozwijania się i wzrastania osoby ludzkiej, używa się najczęściej takich terminów jak: „lokalność”, „tutejszość”, „swojskość”, „krajowość”, „ojcowizna” („tateczna”), „strony rodzinne”, „mała ojczyzna”, „ojczyzna prywatna”, „ojczyzna lokalna” lub „ojczyzna regionalna”. Bez względu jednak na sam termin, wszystkie te określenia oscylują wokół przestrzeni tak bliskiej człowiekowi, że często oddaje się ją po prostu pojęciem „dom”²⁸. Warto dodać, że wszystkie wspomniane określenia „małej ojczyzny” są efemerycznie stosowane w życiu codziennym, mediach czy administracji zaś periodycznie w różnorodnych dyscyplinach naukowych, takich jak: geografii, historii, statystyce społeczno-ekonomicznej, socjologii, etnografii, urbanistyce itp.

Dokonując ogólnej analizy zagadnienia małej ojczyzny, należy również zwrócić uwagę na fakt, że patriotyzm lokalny to ochrona przed nacjonalizmem i kosmopolityzmem. Zjawiska te są przeciwieństwem miłości do własnego regionu. Zdaniem M. Dziewieckiego, nacjonalizm to postawa, która charakteryzuje się wywyższaniem i idealizowaniem własnego narodu. Zwykle wiąże się z tym nienawiść do innych regionów, obszarów, miast, wsi czy gmin a także chęć wywołania zaczepnej wojny, dążenie do podboju, dominacji, czy nawet zupełnej zagłady innych obszarów lokalnych²⁹. Z tego względu znacznie groźniejsza jest druga skrajność – kosmopolityzm. Jak zasygnalizowano już we wstępie pracy, kosmopolita to ktoś, kto nie czuje więzi ze swoją małą ojczyzną i kto uważa, że żadna tego typu wspólnota nie jest w ogóle potrzebna. Przejawami takiej postawy mogą być naiwnie rozumiana tolerancja oraz slogany o nienarzacaniu innym regionom czy narodom własnej kultury oraz tradycji³⁰.

---

²⁷ Por. W. Theiss, *Wychowanie patriotyczne w małej ojczyźnie*, w: *Dom i Ojczyzna. Dylematy wielokulturowości*, D. Lalak (red.), Warszawa 2008, s. 244-245.

²⁸ Por. H. Skorowski, *Regionalizm XXI wieku*, w: *Czy jest miejsce dla regionalizmów w kontekście integracji europejskiej?*, „Zespoły senackie”, 2013, nr 13, s. 13.

²⁹ Por. M. Dziewiecki, *Wychowanie postaw patriotycznych w obecnym kontekście społecznym*, w: *Wychowanie do patriotyzmu*, W. Janiga (red.), Przemyśl-Rzeszów 2006, s. 410-411.

³⁰ Por. Tamże.

Na podstawie przeprowadzonych analiz, można stwierdzić, że pojęcie „małej ojczyzny” jest trudne do jednoznacznego zdefiniowania. Jednak dyskusja nad zagadnieniem małej ojczyzny, patriotyzmu lokalnego oraz ich aktualnej formy w dobie globalizacji, jest wciąż aktualna i potrzebna. Dlatego w dalszej części badań wydaje się słusznym szerokie spojrzenie na zagadnienie globalizacji, by zbadać w jakim stopniu wpływa ona na kształt tożsamości oraz więzi, jakie łączą człowieka z jego ojcowizną.

Gdynia w „globalnej wiosce”

Globalizacja to proces, którego najintensywniejsze oddziaływanie odnotowano w połowie XX wieku. Na znaczeniu przybrał on w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych. Od tamtej pory zjawisko globalizacji stało się przedmiotem wielu badań. Spośród teoretyków tego zagadnienia wymienić należy między innymi H. M. McLuhana, który głosił teorię globalnej wioski, Q. Wrighta, twórcę koncepcji wspólnej kultury oraz W. Coplina głoszącego ideę kultury uniwersalnej³¹.

Termin „globalizacja” powstał od słowa „glob”, co wskazuje na ogólnoświatowy wymiar zagadnienia. Nazwa ta nie jest pojęciem jednoznacznym i określać może zjawiska zarówno gospodarcze jak i społeczne oraz polityczne, które obejmują swym zasięgiem wiele państw. Jak już wspomniano, od początku lat 90. XX wieku zainteresowanie globalizacją jest bardzo duże. Powszechnie mówi się, że świat staje się „globalną wioską”, gdzie przestają istnieć granice pomiędzy państwami i dochodzi tym samym do unifikacji kultur. Globalizacja jako proces intensywny, głęboki i trudny do zahamowania, istnieje dzięki silnym dążeniom ludzi do lepszego życia. Wpływ na nią ma również wzrost współzależności oraz współdziałania państw tworzących światowy system³².

Po raz pierwszy pojęcie globalizacja zostało użyte przez R. Robertsona w 1985 roku. Powiedział wówczas, że „globalizacja jest zespołem procesów, które współorganizują wspólny świat”³³. Dlatego słusznie zauważa M. Micał, że „zagadnienie to nacechowane jest wielowymiarowością i charakteryzuje się wielością powiązań. Wielowymiarowość tego procesu objawia się w zakresie intensywności jak i czasie oraz prędkości zachodzących zmian”³⁴. Z kolei A. McGrew określa globalizację jako wzajemność oddziaływań państw i społeczeństw oraz wielość powiązań, które razem kreują obecny system światowy. Dotyczy

---

³¹ Por. T. Łos-Nowak, *Encyklopedia politologii*, Kraków 2002, s. 121.

³² Por. M. Micał, *Proces globalizacji we współczesnym świecie*, „Zeszyty naukowe zakładu europeistyki”, 2008, nr 3, s. 148-150.

³³ W. J. Cynarski, *Globalizacja a spotkanie kultur*, Rzeszów 2003, s. 17.

³⁴ M. Micał, *Proces globalizacji we współczesnym świecie*, „Zeszyty naukowe zakładu europeistyki”, art. cyt., s. 150-151.

to nie tylko państw, lecz również poszczególnych społeczności światowych, w tym społeczności lokalnych³⁵.

Na podstawie przedstawionych definicji widać, że globalizacja jest zespołem procesów mających wielowymiarowy charakter. Integruje ona podmioty w skali międzynarodowej pod względem społecznym jak i ekonomicznym. Postęp ten jest motorem przemian niemalże w każdej dziedzinie ludzkiego życia. Tym samym globalizacja uważana jest za „nieunikniony los świata”³⁶.

Zarówno globalizacja jak i jej procesy w znacznej mierze kształtują również współczesną rzeczywistość społeczną określaną mianem „mała ojczyzna”³⁷. Zagadnienie „małej ojczyzny” związane z globalizacją mieści się w obszarze zainteresowań wielu nauk, takich jak: socjologii, politologii, pedagogiki czy kulturoznawstwa. W ramach nauk o patriotyzmie, globalizacja może być rozumiana jako cecha cywilizacji ponowoczesnej. W pierwszym przypadku jest zjawiskiem przede wszystkim o charakterze społeczno-kulturowym i ma ono szeroki zasięg – ogarnia prawie cały świat, zaś główną jego manifestacją jest nieograniczony przepływ informacji, ludzi, kapitału, kultury, osiągnięć, techniki i nauki, usług itp. Znamiennej cechą jest też daleko idąca uniformizacja w dziedzinie życia i aktywności społecznej – lokalnej i ogólnonarodowej. W tym kontekście należy podkreślić fakt, że globalizację można pojmować również jako sposób korzystania z osiągnięć społecznej lokalności jak i współczesnej cywilizacji ogólnoswiatowej³⁸.

Ponieważ człowiek jest celem i najwyższą wartością, to globalizacja jako narzędzie powinno służyć człowiekowi w umacnianiu jego więzi z miejscem zamieszkania, urodzenia. Z drugiej jednak strony, globalizacja będąca rezultatem postępu cywilizacji musi być poddawana nieustannej kontroli, szczególnie pod względem tworzonych i upowszechnianych wartości, zwłaszcza tych patriotycznych. W związku z tym powstaje pytanie natury aksjologicznej, czy wraz z globalizacją podąża miłość do swej „małej ojczyzny”? Czy może jednak globalizacja osłabia patriotyzm lokalny?³⁹

Tak postawione pytania badawcze stają się przyczynkiem i zaproszeniem do dalszych poszukiwań naukowych nad zagadnieniem miłości do „małej ojczyzny” w globalnej wiosce.

---

³⁵ Por. A. Zorska, *Ku globalizacji? Przemiany w korporacjach transnarodowych i gospodarce światowej*, Warszawa 2002, s. 15.

³⁶ Z. Bauman, *Globalizacja i co z tego dla ludzi wynika*, Warszawa 2000, s. 5.

³⁷ Por. M. Kranz-Szurek, *Kultura lokalna a globalizacja kulturowa – próba oceny zjawiska*, „Roczniki nauk społecznych”, 2012, t. 4(40), nr 2, s. 11.

³⁸ Por. M. Winiarski, *Środowisko życia w perspektywie lokalnej i globalnej*, „Pedagogika Społeczna”, 2006, nr 4, s. 140.

³⁹ Por. A. Roguska, *Uniwersalizm, globalizacja, wartości kulturowe dawniej i dziś*, w: *Uniwersalizm i tradycja w kulturze. Kulturowa różnorodność*, A. Roguska, M. Danielak-Chomać (red.), Siedlce 2011, s. 26.

Jednak na tym etapie analiz można z całą pewnością stwierdzić, że globalizacja nie musi przynosić negatywnych skutków dla „małej ojczyzny”. Nie musi być także postrzegana pejoratywnie. Współczesne badania naukowe nad globalizacją w kontekście patriotyzmu lokalnego wskazują jednoznacznie, że ma ona możliwości integrowania społeczeństw, usuwania barier kulturowych, przenoszenia wartościowych treści z jednych społeczności lokalnych do drugich, np. z Gdańska do Gdyni. Globalizacja sama w sobie podkreśla też znaczenie kultury dla rozwoju więzi ze społecznością lokalną, z „małą ojczyzną”, chociaż z drugiej strony nie można oczywiście zapominać, że ma ona także siłę niszczyielską w postaci mogących rodzić się na tym tle wiele różnic, konfliktów czy nieporozumień⁴⁰.

Wobec powyższych analiz należy stwierdzić, że rozwój nowoczesnych technologii oraz postęp nauki i techniki w znacznym stopniu wpływają na więzi łączące człowieka z jego „małą ojczyzną”. Ponadto zachodzące reakcje w organizmie społeczno-kulturowym wygenerowały również zmianę tożsamości lokalnych, systemu wartości i religii. Dlatego z jednej strony globalizacja sprzyja rozwojowi poprzez postęp technologiczny, dzięki czemu świat zyskuje, choć nie wszędzie w takim samym stopniu, to z drugiej strony postępujący rozwój globalistyczny stanowi swoiste wyzwanie dla patriotyzmu lokalnego, miłości do „małych ojczyzn”.

Zakończenie

Czasy teraźniejsze postrzegają patriotyzm jako pewien anachronizm, relikw przeszłości. Sytuacja zagrożenia ojczyzny wywołuje reakcje jednoczenia, zwiększa identyfikację rodaków zarówno z własną małą ojcowizną, jak i szeroko pojmowaną ojczyzną. W obliczu realnego ataku ze strony nieprzyjaciela, katastrofy bądź klęski żywiołowej należy przyjąć odpowiednią postawę: stanąć do bezpośredniej walki z wrogiem bądź podjąć wspólne działania mające na celu zmniejszenie skutków nieszczęśliwego zjawiska. Co jednak, gdy „mała ojczyzna” Gdynia nie stoi w obliczu zagrożenia? Czy trzeba podejmować jakies wysiłki, gdy nie ma zagrożenia ze strony innego państwa, gdy ma się wolność słowa i bytu ludzkiego? Czy gdynianin XXI wieku potrafi wyciągnąć wnioski z historii i odpowiednio je wykorzystać?⁴¹

Wielu gdynian odpowiedziałoby zapewne, że w sytuacji względnego bezpieczeństwa nie ma zbyt wielu możliwości, by okazywać swój lokalny patriotyzm. Umiłowanie małej

---

⁴⁰ Por. Tamże, s. 28.

⁴¹ Por. M. Sakowska, *Patriotyzm a ojczyzna i ojcowizna*, w: *Patriotyzm fundamentem bezpieczeństwa narodowego RP w XXI wieku*, K. Gąsiorek, W. S. Moczulski (red.), art. cyt., s. 24.

ojczyzny kojarzyć się może ze spolegliwą służbą rycerską lub heroicznym oddaniem życia. Tymczasem dziś, *amor patriae*, choć zmienia swoją wymowę i nie wymaga tak wielkich, bohaterskich czynów, to wciąż pozostaje zadaniem trudnym do wypełnienia. To, że dzisiaj gdynianie nie muszą niczym średniowieczny Roland czy mickiewiczowski Konrad Wallenrod zginąć na ołtarzu ojczyzny, nie oznacza wcale, że patriotyzm nie zobowiązuje ich do różnego rodzaju poświęceń czy wyrzeczeń. Wręcz przeciwnie. Bo czy dla mieszkańców portowego miasta Gdyni w dobie postępującej globalizacji, dużą ofiarą nie jest przyjęcie patriotycznej postawy w codziennym życiu?⁴²

Analiza badawcza patriotyzmu lokalnego rozumianego jako miłość do swej „małej ojczyzny” Gdyni pozwala stwierdzić, że ukształtował się on na bazie wielowiekowych doświadczeń ludzi i tradycji. Przed współczesnym patriotą, w dobie wciąż zachodzących przemian globalnych, stoi wiele wyzwań. Zacieranie granic, zarówno tych formalnych jak i kulturowych czy ideologicznych, wiąże się często z zatraceniem podstawowych wartości, za które walczyli i umierali przodkowie. Dlatego kształtowanie współczesnego patriotyzmu lokalnego do Gdyni, musi uwzględniać zarówno dokonania historii miasta, jak i współczesne tendencje oraz wyzwania, jakie stawia dziś globalizacja. Jednak ważnym jest, by dyskusja na temat ojczyzny, małej ojczyzny, patriotyzmu oraz więzi jakie łączą gdynian z ich ojcowizną, nie była poruszana z konieczności, lecz stanowiła wewnętrzną potrzebę wyrażania swoich opinii, trosk i uczuć w duchu patriotycznym⁴³.

Nie ulega wątpliwości, że dziś o miłości do Gdyni mówi się trudno. Samo określenie umiłowania małej ojczyzny zarezerwowane jest raczej dla podniosłych uroczystości lokalnych. Na co dzień nie mówi się o tym. Tymczasem Gdynia postrzegana przez wielu jako „moja mała ojczyzna” w dobie globalizacji, stanowi swego rodzaju medium wielu ważki treści o których nie należy zapomnieć ani lekceważyć. Ta „mała ojczyzna” stanowi bowiem wielki zbiorowy obowiązek, powinna być zatem przedmiotem szczególnej troski oraz zainteresowania ze strony gdynian. Dlatego na koniec warto postawić pytanie mieszkańcom Gdyni, czy w dobie powszechnych tendencji globalistycznych, potrafią oni żyć miłością do swej „małej ojczyzny” i przekazać tę miłość tym, którzy idą za nimi w orszaku pokoleń?

---

⁴² Por. Tamże.

⁴³ Por. K. Szwarz, *Patriotyzm w dobie globalizacji i integracji europejskiej*, w: *Patriotyzm fundamentem bezpieczeństwa narodowego RP w XXI wieku*, K. Gąsiorek, W. S. Moczulski (red.), art. cyt. s. 99.

Bibliografia

- Bartmiński J., *Polskie rozumienie ojczyzny i jego warianty*, w: *Pojęcie ojczyzny we współczesnych językach europejskich*, J. Bartmiński (red.), Lublin 1993, s. 23-48.
- Bauman Z., *Globalizacja i co z tego dla ludzi wynika*, Warszawa 2000.
- Bocheński J. M., *O patriotyzmie*, Warszawa 1989.
- Cynarski W. J., *Globalizacja a spotkanie kultur*, Rzeszów 2003.
- Dylejko A., *Wszyscy są z Gdyni*, „Polska. Dziennik Bałtycki”, z 27.01.2009, s. 8.
- Dziewiecki M., *Wychowanie postaw patriotycznych w obecnym kontekście społecznym*, w: *Wychowanie do patriotyzmu*, W. Janiga (red.), Przemysł-Rzeszów 2006, s. 409-416.
- Gajowniczek Z. T., *Gmina wiejska i miejsko-wiejska w Polsce jako obszar odniesienia w edukacji regionalnej*. Maszynopis pracy doktorskiej, promotor: prof. dr. hab. Florian Plita. Warszawa 2014.
- Jan Paweł II, *Polska potrzebuje świątłych patriotów (11 IX – Audiencja papieska dla wspólnoty akademickiej UJ)*, „L'Osservatore Romano”, 2000, nr 10, s. 59-60.
- Kranz-Szurek M., *Kultura lokalna a globalizacja kulturowa – próba oceny zjawiska*, „Roczniki nauk społecznych”, 2012, t. 4(40), nr 2, s. 11-35.
- Łos-Nowak T., *Encyklopedia politologii*, Kraków 2002.
- Micał M., *Proces globalizacji we współczesnym świecie*, „Zeszyty naukowe zakładu europeistyki”, 2008, nr 3, s. 148-171.
- Mikulski K., *Wychowanie patriotyczne w rodzinie*, „Powołanie”, 2003, nr 4, s. 50-58.
- Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 4, Warszawa 1997.
- Ochocki T., *Pojęcie patriotyzmu*, w: *Patriotyzm fundamentem bezpieczeństwa narodowego RP w XXI wieku*, K. Gąsiorok, W. S. Moczulski (red.), Warszawa 2011, s. 10-19.
- Ossowski S., *Analiza socjologiczna pojęcia ojczyzna*, w: *Z zagadnień psychologii społecznej*, tenże, Warszawa 1967.
- Ossowski S., *O ojczyźnie i narodzie*, Warszawa 1984.
- Pisma pomniejszych Karola Libelta*, Poznań 1849, t. 1.
- Przesmycki P., *Patriotyzm w nauczaniu Kościoła katolickiego*, „Annales. Etyka w życiu gospodarczym”, 2008, nr 12, s. 195-203.
- Roguska A., *Uniwersalizm, globalizacja, wartości kulturowe dawniej i dziś*, w: *Uniwersalizm i tradycja w kulturze. Kulturowa różnorodność*, A. Roguska, M. Danielak-Chomać (red.), Siedlce 2011, s. 15-44.

- Sakowska M., *Patriotyzm a ojczyzna i ojcowizna*, w: *Patriotyzm fundamentem bezpieczeństwa narodowego RP w XXI wieku*, K. Gąsiorek, W. S. Moczulski (red.), Warszawa 2011, s. 20-30.
- Skorowski H., *Moralność społeczna*, Warszawa 1996.
- Skorowski H., *Regionalizm XXI wieku*, w: *Czy jest miejsce dla regionalizmów w kontekście integracji europejskiej?*, „Zespoły senackie”, 2013, nr 13, s. 12-40.
- Ślotwińska H., *Katecheza o ojczyźnie według nauczania Jana Pawła II*, „Studia Pastoralne”, 2006, nr 2, s. 104-119.
- Starczewski S., *Małe ojczyzny – tradycja dla przyszłości*, w: *Małe ojczyzny. Tradycja dla przyszłości*, S. Starczewski, S. Kosieliński (red.), Warszawa 2000, s. 23-34
- Stróżewski W., *Na marginesie o miłości ojczyzny Karola Libelta*, w: *Patriotyzm wczoraj i dziś*, M. Michalewicz (red.), Kraków 2003, s. 29-46.
- Strumska-Cylwik L., *Małe ojczyzny w globalnym świecie w kontekście zanikających zależności przestrzennych*, w: *Czy jest miejsce dla regionalizmów w kontekście integracji europejskiej?*, „Zespoły senackie”, 2013, nr 13, s. 41-50.
- Szmytkowska M., *Tożsamość miejsc i ludzi. Gdynia i gdynianie*, „Zeszyty Gdynińskie”, 2009, nr 4, s. 41-53.
- Szyran J., *Miłość ojczyzny „na odległość”*, „Rycerz Niepokalanej dla Polonii”, 2008, nr 10, s. 394-395.
- Szwarc K., *Patriotyzm w dobie globalizacji i integracji europejskiej*, w: *Patriotyzm fundamentem bezpieczeństwa narodowego RP w XXI wieku*, K. Gąsiorek, W. S. Moczulski (red.), Warszawa 2011, s. 90-100.
- Śpiewak P., *Trzeci patriotyzm albo pamięć i patriotyzm*, w: *Tożsamość miejsca i ludzi. Gdańszczanie i ich miasto w perspektywie historyczno-socjologicznej*, M. Dymnicka, Z. Opacki (red.), Warszawa 2003, s. 166-172.
- Theiss W., *Wychowanie patriotyczne w małej ojczyźnie*, w: *Dom i Ojczyzna. Dylematy wielokulturowości*, D. Lalak (red.), Warszawa 2008.
- Wesołowska E. A., *Wychowanie patriotyczne w szkole*, Warszawa 1988.
- Winiarski M., *Środowisko życia w perspektywie lokalnej i globalnej*, „Pedagogika Społeczna”, 2006, nr 4, s. 137-166.
- Zorska A., *Ku globalizacji? Przemiany w korporacjach transnarodowych i gospodarce światowej*, Warszawa 2002.

Gdynia – moja „mała ojczyzna” w globalnym świecie

Streszczenie: Celem niniejszego artykułu jest uwrażliwienie na ważność problematyki patriotyzmu lokalnego, czyli miłości do „małej ojczyzny” w kontekście portowego miasta Gdyni. Artykuł stanowi bowiem próbę opisu podstawowych kwestii związanych z patriotyzmem lokalnym, takich jak „ojczyzna”, „mała ojczyzna”. Na złożoność i trudność w jednoznacznym określeniu tych pojęć napotyka się przy okazji analizy zagadnienia w różnych dyscyplinach naukowych. Całość badań sprowadza się do ukazania wpływu globalizacji na miłość do „małej ojczyzny” Gdyni.

Słowa kluczowe: Gdynia, globalizacja, mała ojczyzna, ojczyzna, patriotyzm, patriotyzm lokalny.

Gdynia – my ‘little homeland’ in the global world

Summary: The aim of this article is to draw attention to the importance of the question of local patriotism, or love for the ‘little homeland’, in the context of the harbour city – Gdynia. The article attempts to describe the basic issues connected with local patriotism such as ‘homeland’ or ‘little homeland’. The complexity of these terms and the difficulty in defining them are often encountered while analysing this issue in various science disciplines. In general, this research indicates the influence of globalisation on the love for the ‘little homeland’, which in this case is Gdynia.

Key words: Gdynia, globalisation, little homeland, homeland, patriotism, local patriotism